

Wet transparantie en tegengaan ondermijning door maatschappelijke organisaties (35 646)

Waarborgen & checks and balances

1. Doelstelling en inhoud Wtmo

- **Algemeen**

Doel van de Wtmo is zorgen voor meer inzicht in financiële stromen vanuit het buitenland naar maatschappelijke organisaties (MO's) die hier in Nederland hun activiteiten ontplooiën. Daarmee moet (het risico op) ongewenste (buitenlandse) beïnvloeding worden voorkomen. Via handhavingsinstrumenten kan ondermijning van de Nederlandse democratische rechtsstaat worden tegengegaan.

- Hiertoe is (1) voorzien in de mogelijkheid om inzage te vragen in donaties aan maatschappelijke organisaties.
- De Wtmo voorziet (2) in een handhavingsinstrumentarium om effectief de (financiële en andere) middelen van MO's aan te kunnen pakken die met hun door donaties of anderszins gefinancierde activiteiten de democratische rechtsstaat (dreigen te) ondermijnen.
- De deponeringsplicht van financiële stukken voor stichtingen (3) draagt bij aan het tegengaan van financieel misbruik door stichtingen.

2. Onderdelen van de Wtmo met aangebrachte waarborgen

1) *Inzage in donaties op verzoek van burgemeester en OM*

- De burgemeester, het OM en andere specifiek aangewezen overheidsinstanties krijgen de bevoegdheid om een informatieverzoek te doen aan een maatschappelijke organisatie over een of meer donaties.
 - **Waarborgen:**
 - De burgemeester kan een informatieverzoek alleen doen in het kader van de handhaving van de **openbare orde**. De burgemeester pleegt hierover **vooraf overleg met het OM**.
 - Het OM kan een informatieverzoek doen bij ernstige twijfel of de wet of de statuten te goeder trouw worden nageleefd dan wel of het bestuur naar behoren wordt gevoerd.
 - De maatschappelijke organisatie heeft vier weken om de informatie te verstrekken. Deze informatie wordt **niet openbaar** en mag door de burgemeester slechts voor **beperkte doeleinden** verder aan overheidsinstanties worden verstrekt (bijv. aan het OM).
 - Het is aan de burgemeester om zijn bevoegdheid uit te oefenen. Het staat de burgemeester dus vrij om het informatieverzoek niet te doen. De gemeenteraad kan niet verordonneren dat de burgemeester van zijn bevoegdheid gebruik maakt. Wel zal de burgemeester verantwoording afleggen aan de gemeenteraad over het door hem gevoerde bestuur (artikel 180 Gemeentewet).

- De maatschappelijke organisatie hoeft alleen maar informatie te geven over donaties van € 15.000 of hoger (het drempelbedrag), op basis van informatie die al wordt bijgehouden. Bij AMvB kan het drempelbedrag overigens voor bepaalde landen met een hoog risico op ongewenste beïnvloeding worden verlaagd, zodat informatie eerder moet worden verstrekt.

2) Deponeringsplicht stichtingen

Stichtingen zijn nu verplicht om een balans en staat van baten en lasten op te stellen. Om misbruik van financieel-economische aard – bijv. witwassen en terrorismefinanciering – bij stichtingen tegen te gaan, worden stichtingen met het wetsvoorstel verplicht om deze stukken voortaan te deponeren bij het handelsregister. Enkele toezichts- en handhavingsinstanties van de overheid krijgen toegang tot deze stukken. **Deze stukken worden niet openbaar.**

3) Handhavingsinstrumentarium

Wanneer sprake is van (dreigende) ondermijning van de Nederlandse rechtsstaat door een maatschappelijke organisatie, kan het openbaar ministerie de volgende verzoeken aan de rechter doen:

- a. Een **rechterlijk bevel** aan de organisatie van bepaalde duur (max. 2 jaar), waarbij de organisatie zich moet onthouden van bepaalde activiteiten.
- b. De **rechter** kan als bijkomende maatregelen opleggen:
 - i. verval van gelden aan de Staat bij overtreding van het bevel in de vorm van een dwangsom;
 - ii. bevroering van bepaalde tegoeden;
 - iii. verbod op ontvangst van bepaalde donaties;
 - iv. meldplicht aan het OM van bepaalde donaties/geldstromen; of
 - v. (periodiek en op verzoek) inzicht verschaffen aan het OM in de financiële administratie.
- c. Er zijn in de aanloop naar het verzoek voorlopige maatregelen mogelijk (bijv. openlegging boeken, verstrekking inlichtingen of beslag).
- d. Maatregelen (bevel en bijkomende maatregelen) kunnen zo nodig ook cumulatief worden opgelegd door de rechter, waardoor **maatwerk mogelijk** is.

Waarborgen:

- Er is in het wetsvoorstel gekozen voor een strenge norm. Er moet sprake zijn van (klaarblijkelijk dreigende) **ondermijning** van de democratische rechtstaat. Het gaat in de kern om activiteiten die doelbewust onze rechtsstaat aantasten en verzwakken. Aan de norm is **niet snel** voldaan. De maatregelen zijn bovendien in **tijd beperkt**. De TK heeft de motie Mutluer aangenomen, waarbij is uitgesproken dat het ministerie samen met het OM richtsnoeren zal

ontwikkelen om verdere duidelijkheid te verschaffen over wanneer het instrumentarium wordt ingezet.

- Elke maatregel wordt **vooraf** door de rechter getoetst. Daarin zit dus een stevige waarborg voor een maatschappelijke organisatie. Die kan zich dus ook voor de rechter verweren tegen een maatregel.
- Wordt een maatregel opgelegd, dan kan de getroffen organisatie bovendien om **opheffing** vragen.
- Op dit moment is al een verderstrekkende maatregel mogelijk, namelijk het **verbieden en ontbinden van een organisatie van artikel 2:20 BW**. Dat kan wanneer er sprake is van een doel of de werkzaamheid in strijd is met de openbare orde. Daaronder valt het doel dat of de werkzaamheid die leidt of klaarblijkelijk dreigt te leiden tot een **bedreiging van de nationale veiligheid of de internationale rechtsorde of tot de ontwrichting van de democratische rechtsstaat of het openbaar gezag**.
- Het tijdelijke stakingsbevel is een **minder verstrekkende maatregel** dan een geheel verbod.

3. Verhouding met grondrechten

De Wtmo dient een legitiem doel onder het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), namelijk bescherming van de democratische rechtstaat en het bevorderen van transparantie door maatschappelijke organisaties. Daarbij gaat de Wtmo ook niet verder dan noodzakelijk. Een informatieverzoek is op beperkte gronden mogelijk, beperkt tot noodzakelijke informatie en deze informatie wordt niet openbaar. Het handavingsinstrumentarium is onder strikte voorwaarden mogelijk, is in tijd beperkt en vereist bovendien een (volledige) toetsing door de rechter vooraf. De norm 'ondermijning van de democratische rechtstaat' is ook voorzienbaar, want deze is in de toelichting en (onder artikel 2:20 BW gewezen) rechtspraak verder ingevuld. Het EVRM staat een open norm ook toe, omdat daarin is onderkend dat er een zekere noodzaak is om in wetgeving rigiditeit te vermijden en flexibiliteit te behouden.

4. Evaluatie en invoeringstoets

- Er vindt na **1 jaar** een **invoeringstoets** plaats naar de werking van de wet in de praktijk, met bijzondere aandacht voor de gevolgen voor de doelgroep en de uitvoering.
- Het stakingsbevel en de informatiebevoegdheid wordt **jaarlijks** gemonitord. De uitkomsten worden aan de Tweede Kamer overlegd. Daarin kunnen ook signalen van maatschappelijke organisaties worden meegenomen, ook over de uitvoerbaarheid van de regeling.
- Er vindt na **vijf jaar een evaluatie** van de wet plaats.
- In de tussentijd zal met maatschappelijke organisaties, burgemeesters, veiligheidsdiensten en het OM waar nodig worden besproken over de wet, zodat signalen kunnen worden opgevangen.
- De rol van maatschappelijke organisaties, alsmede de rol van de burgemeester, worden meegenomen in de evaluatie van de wet.